

Vyskupas Gasparas Felicijonas Cirtautas.

(1841—1913)

M s gyvenime vyskupas labai daug sveria. Jo klauso dideliausios žmoni minios. N ra nei vieno visuomen s sluogsnio, kurs šiaip ar taip su juo nesiskaityt . Jo paži ros, jo paliepirimai turi didel s takos m s katalikams lietuviams, o ypa j veik jams. Vyskupo pavyzdys ir sitikinimai nereztai pakreipia naujon vagon m s tautin s s mon s besipl - tojim , nutiesia m s tautai tok ar kitok keli ateitin. Tai yra bendra tiesa, kuri galima taikinti kiekvienam Lietuvos vyskupui, bet ypatingai ji tinka Žemai i vyskupui, kaip daugiau neg milijono lietuvi ganytojui ir vadovui. Taigi ir ne-

nuostabu, kad Žemai i vyskupo mirt gyvai atjau ia netik- tai visa m s visuomen , bet ir kiekvienas atskiras doras lietuvis katalikas. O jei da mirusis vyskupas buvo aukštos doros, geros širdies ir ger nor lietuvis, tai jo mir- tis apgailima, kaipo viso krašto nelaim . Tokis žmogus kaip tik ir buvo vysk. Gasparas Cirtautas. Prie jo gyvos galvos nedaug apie j tebuvo rašyta. Užtat dabar jam savo amž baigus, teisyb reikalauja, kad jo nuopelnai b t iškelti aikšt n ir rast m s visuomen je prideram sau pagarb . Tam tikslui aš ir pasistengsiu šiame straipsnyje: 1) išd styti trumpai vysk. Gasparo gyvenim , 2) aprašyti paskutines jo gyvenimo valandas, ir jo laidotuves, 3) teisingai nupiešti jo b d , kaip žmogaus, lietuvio ir vyskupo, ir 4) surankioti kr von vairius apie j laikraš i atsiliepinimus. Iš to viso, tikim s, susidarys savaime gan gražus spaudos vainikas, kurs, m s išmanymu, bus daug tinkamesnis nabašninkui pagerbti, negu gyv g li bei gelžies vainikai, kuri prie jo grabo irgi nestigo.

I.

Vysk G. Cirtauto gyvenimas.

Vysk. Gasparas yra gim s 1841 metais Žemaitijoj, Vievir- ž n parapijoj, Padumblio sodoj, didžiai dievobaiming ir gerai pasiturin i t v šeimynoj. Pradžios moksl jo Ra- seini pavietin j mokykloj, paskui mokinosi Šiauli gimna- zijoj, kuri baig su sidabro medaliu. 1862 metais stojo Varni seminarijon, kur išbuvs dvejus metus, buvo išsi s- tas Peterburgo dvasiškon Akademijon. Pabaig j 1868 me- tais, gav s šv. Teologijos Magistro laipsn . Sogr ž s iš Aka- demijos, buvo paskirtas Žemai i dvasiškosios seminarijos profesorium, kame aiškino paeiliui lotyn kalb , Švent j Rašt ir dogmatišk j teologij . Po dešimties met profeso- riavimo buvo pakviestas Peterburgo dvasiškojjon Akademijon, kame išprofesoriavo antr dešimtmet , mokydamas ten pa- matin s specialin s dogmatikos.

1888 metais vysk. Paliulionies liko pakviestas Kaunan Žemai i dvasiškosios seminarijos rektorium ir Šventrašio profesorium. Kaip rektorius užsipeln jis vis mokini ir profesori meil, nes visiems buvo darbštumo, rimumo ir meilingumo pavyzdžiu. Brangindamas tas dorybes, vysk. Paliulionis meld šv. T v, kad viet perkeltoto Seinuosna vysk. A. Baranausko paskirt rektori Cirtaut Žemai i pavyskupiu.

Rymas meiliai pri m š prašym, ir to d ka lapkri io 30 d. 1897 m. matome kun. Gaspar priimant vyskupiš k šventim Peterburge ir su titulu Kastorijos vyskupo gr žtant Kaunan Žemai i pavyskupiu.

Pavyskupio pareiga — b ti diecezinio vyskupo pad j ju, pavaduoti j kur reikiant dvasiškoje tarnyboje, ypa šiam susirgus ar kur toliau išvažiavus. Šias pareigas vysk. Cirtautas jo su didžiausiu atsidavimu ir pasišventimu, nesigail damas nei savo laiko, nei savos neperstiprios sveikatos. To d l nenuostabu, jog vyskupui Paliulioniui 1908 m. mirus, Žemai i kapitula t pa i met gegužio 8 d. vienu balsu išrinko vysk. Cirtaut Žemai i vyskupijos valdytoju, o Šventasis T vas Pijus X balandžio 7 d. 1910 m. pak l j diecezinium Žemai i vyskupu. Tam tikri Apaštališkojo Sostoraštai, kuriuos savo laiku spausdinom „Draugijoje“ (ži r. T. XI, 90—96 psl.), buvo jam teikti Peterburge gegužio 16 dienoj, o birželio 6(17) d. t pa i 1910 met jisai iškilmingai ženg Žemai i Katedron. Toje iškilminge dalyvavo didelis kunigijos b rys, t kstan iai Kauno katalik, visos kauniški lietuvi draugijos ir katalikišk laikraši redakcijos. Viena tik sulenk jusi m s ponija ir Kauno „lenkai“ nepasirod, nes laik nauj vyskup „ne savo žmogum“.

Sveikindama nauj vyskup „Draugija“ (XI t.) tarp kitko šitaip raš :

„Visos tos biografiškos žinels žmogui, nuošaliai stoviniam, maž k tepasako. Bet mums jos yra dideliai svarbios, nes jos aiškiai parodo, kad naujas m s vyskupas, kaip žmogus ia gim s, ia aug s, ia mokslus iš j s, ia Bažnyiai tarnav s, ateina mus, ne iš svetur, bet iš to paties m s krašto, yra tos pa ios m s tautos narys, gerai žin s

m s t vyn s praeit ir dabart , jos vargus ir reikalus, o drauge, kaip jai nesvetimas, pigiai gal s suprasti ir naujus ši laik uždavinius, kuriuos m s , vos nuo keli met teprad jusi kult ringai gyvuoti visuomen , aikšt n iškelia ir j išsprendimo ikišiol kantriai laukia...

Kaip m s krašto dvasiškis, jis yra jau ne nuo šios dienos Žemai i vyskupijoj pla iai žinomas. Visi j aukštai gerbia netik d l jo rimtumo ir dievobaimingumo, bet ir d liai nepaprasto meilingumo ir teisingumo. To d l mums matos n kiek neapsiriksimė pasak , jog n ra m s vyskupijoj n vieno doro lietuvio kunigo, kurs tuo paskyrimu nesidžiaugt ir Jo Malonybei geriausi met nuoširdžiai šiandien nelink t .

Iš kitos gi šalies n ra irgi abejon s, jog draug su kunigais tuo paskyrimu džiaugsis ir pla ios šiaipjau lietuvi katalik minios, nes jos taip pat tur jo jau prog ne syk matyti ir pažinti vysk. Gaspar , kai jis dar Žemai i pavyskupiub damas ir negaluojuant vysk. Paliulion pavaduodamas, lank vyskupij , švent naujas bažny ias, teik vaikeliams sutvirtinimo sakrament , meiliai priimin jo su reikalais kiekvien prašytoj —ar tai pon ar kaimiet , ar klebon ar vikar , nuoširdžiai ir kantriai visus išklausydamas ir niekuomet nei per sprind nuo svarbaus valdymo dalykuose principo: audiatur et altera pars neatsitraukdamas.

Toksai visada tikrai t viškas jo pasiėlgimas, sujungtas su nem gimu skubintis ištarmes išduodant, tikrai galima sakyti, m s visuomen garantuoja, jog visi naujo Ganytojo sakymai ir paskyrimai bus artimiausi krikš ioniškos teisyb s idealui, kaip visada griežtai paremti tam tikrais Bažny ios kanonais ir to d l pilnai laisvi nuo asmenišk simpatij bei antipatij , nuo subjektyvaus skirstymo pavaldini personas gratas et ingratas, ir visai neparein s nuo elgimos pagal po bei pašalini asmen takos.

„Tiesa,—rašo mums vienas kunigas veik jas—gerb. m s vyskupas, kaip ir kiti Bažny ios valdytojai, ne apsieis be pad j j , tur s rinktis sau tam tikrus patar jus, nor damas išleisti t ar kit sakym , vykdyti toki ar kitoki reform . Tuo n r ko steb tis, nes ir pati Bažny ia duoda tokiuos

patar jus kiekvienam dieceziniam vyskupui vietin s kapi-
tulos nariuose. Savo tikslu — yra tai puiki, amži prityrimu
sukurtoji staiga. Jos normalinis, kanonais paremtas veikimas,
tur s be abejo ir prie naujojo vyskupo savo svarb . Taigi
jei šiandien m s kunigija džiaugiasi, tai visai ne tuo, kad,
naujam vyskupui valdyti prad jus, vyks pas mus kokia
nauja tvarka, bet tuo, kad su nauju vyskupu, kaip visi
laukia, prasid s didesnis Bažny ios stat gerbimas, vyks
seniai pageidaujamoji vis kunig lygyb prieš kanonus,
kad kiekvienam pilnai bus atiduota s u u m c u i q u e j o
nuopeln bei nuopoli atžvilgiu, kad kiekviena gyva vysku-
pijos sp ka bus tinkamai sunaudota didesnei Dievo garbei ir
Bažny ios naudai, taip kad myl tojai darbo — bus pristatyti
prie darbo, o m g jai atilsio, susilauk atleidimo nuo per-
sunkių jiems pareig , gal s pagalios tam tinkamoje ramioje
vietoje ramiai sau pasils ti“...

„Korespondento išmanymu, tai es s bendras Žemai i
kunigijos sitikinimas — communis vox cleri. Duok
Dieve, kad tai ištikr j vykt — duodant pradži naujai
patarlei: Vox cleri — vox Dei. Mes bent neturime
jokios priežasties tuo abejoti.

„Jei kas galima ia dar pridurti — tai nebent vienas daik-
tas, visiems ir be to gerai žinomas — b tent, neapsakomas
vyskupijos valdymo sunkumas. Imkime štai kad ir Žemai i
vyskupij ; 360 bažny i , 600 kunig ,—kokia pus t kstan io
mokykl , šale neišvengiamo susirašin jimo su visokiomis
valdžios staigomis, — visa tai taip nuvargina žmog , kad
beveik n ra nei laiko apie kiekvien dalyk ilgiau pagalvoti.
Visokie reikalai ir popieriai, lyg niekad netilstan ios vilnys,
plaukia ir plaukia kasdien vyskupo vardu ir laukia jo
ganytojiško išsprendimo. Taigi matomas ant vyskupo kr -
tin s aukso kryžius yra ne vien pagarbos ženklas, bet ir
tikras simbolis neapsakomai sunkaus ant vyskupo pe i
užkrauto valdymo kryžiaus. Vyskupas Paliulionis nesyk
sakydavo, kad vyskupas — tai tikras kent tojas, nors ir be
kraujo praliejimo. Kas tai supranta, tas niekados nesisku-
bins r goti, d l ko vyskupas šito ar to tuojau nepadaro,
d l ko kiekvieno prašymo tuojau ne vykdo. Anaip tol kiek-

vienas geros širdies krikš ionis tur t eiti vyskupo pad t ir stengtis palengvinti, o ne apsunkinti jo ir be to sunkios pareigos. Ypa kunigai daug gal t vyskupui numazinti valdymo našt , jei svarbiausius bažny ios reikalus teisingai ir atvirai vyskupui išd styt . Deja, tame dalyke toli ne viskas eina, kaip reikiant. Už aki daug ko prikalbama, o atvirai ndr stama burnos atverti, nors kartais dalykai sta iai šaukia dang atmonijimo. Ypa daug kalti tame dalyke dekanai— „vyskupo akys“, pasielgiantieji dažnai suvis sulig šventraš io žodžiais: habent oculos et non videbunt, habent aures et non audient, habent os et non loquentur. D lko taip yra? Mums matos, d lto, kad pas mus permaž idealumo, permaž tikrai krikš ioniškos Bažny ios meil s. Bažny ia mums dažnai tik tuš ia abstrakcija, tradicin formula, o ne tikra gyva, mistiškoji m s Motina, verta didžiausios meil s, pasišventimo ir garb s. Prigimtas žmon ms netobulumas temdo jos skaistyb , biau s papiktinimai teršia jos brang r b , o mes dažnai ramiai sau tylim, nieko nesakydami, nieko nerašydami ir ni nieko neveikdami. Klaidingam misticizmui pasidav , mes visk paliekam Dievui, tegu Jis Pats kaltus baudžia, papiktintojus teisia, visokioms nedoryb ms Pats stebuklingai keli užkerta. Taip pasielgdami darom nedovanotin klaid , nes užmirštam vien iš svarbiausi religijos ties , jog Dievas pasaulyje veikia vien per žmones, ir kad to d l visa žmonijos istorija yra ne kas kita, kaip vien gesta Dei per h o m i n e s. Sena tai tiesa, bet visad naujus ir puikius išduodanti rezultatus, jei tik b na tinkamai gyvenime vyk dinama“.

Baigdama š straipsn „Draugija“ nuoširdžiai sveikindama nauj Žemai i vyskup Gaspar , prid r nieko kito netrokštanti, kaip vien to, kad m s kunigija, supratus tikras savo pareigas, pad t naujam Ganytojui ne vien Viešpaties dirv nuo dorišk dagi ir usni nurav ti, bet ir j gryna Kristaus mokslo s kla s kmingai užs ti.

Lietuvi redakcij pasveikinime tarp kitko buvo dar išreikšta ir geismas, kad Viešpats Dievas, palaikydamas vysk. Cirtaut ant teikto jam vyskupiškojo Sosto, leist

susilaukti garbingo 500 met Žemai i vyskupijos k rimo jubiliejaus (vyksian io 1917) ir savo akimis pamatyti išspausdint vien iš vis svarbiausi lietuvi spaudos leidini — piln šv. Rašto lietuvišk j vertim . Bet kitokia buvo Dievo valia.

Sunki liga privert vysk. Gaspar keliauti Berlynan. ia Kehro klinikoje rugs jo 2 d. 1913 m., imant akmenis iš kepen , reik jo padaryti šone didel žaizda. Operacija t s s apie valand . Liga nuvargintas k nas nebeištur jo, ir vysk. C-tas nakt iš 3 4 rugs jo užbaig savo garb gyvenim .

II.

Paskutin s vysk. Cirtauto gyvenimo dienos.

Gerb. Šv kšnos klebonas, kun. Maciejauskas, man paprašius, atsiunt aprašym paskutini nabašninko vyskupo pergyvent valand . Kadangi paduotos tame aprašyme žinios daugeliui be abejo bus domios, taigi ir dedu jas ion nieko nuo sav s nepridedamas. Štai ištisas kun. Maciejausko pasakojimas:

„Susitikau su a. a. vyskupu srutyj (Instenburge) 27 rugpi io 7 val. vakaro. Vyskupas buvo labai malonus, daugel pasakojo apie visokius vyskupijos reikalus, labiausia primin apie neger „Vilties“ krypt , primin apie nemalonus atsitikimus Ežer n bažny ioje, apie vien kunig klimpus skolas ir t. t. Kai nuvažiavome Berlyn , vyskupas apsigyveno profesoriaus Kehr'o klinikoje. Nuo tre iadienio 28 rugp. lig šeštadienio 31 rugpi io vyskupas praleido t vis laik ramiai skaitydamas laikraš ius, šnek damas apie paprastuosius atsitikimus iš politikos ir gyvenimo klinikoje.

Šeštadien 31 rugp. vyskupas pasak man, kad atei iau išklaust Jo išpažinties. Kai aš prad jau išsikalbin ti ir patariau pakviesti vien iš Berlyno kunig , man pasak , kad Jam vistiek, kad jau Kaune atliko iš viso amžiaus išpažint ir prisiruoš prie mirties. Šeštadien 4 val. po piet at jo mano pakviestas kunigas lenkas ir išklaust J. M. vyskup išpažinties. Sekmadien nuo ryto pri m vyskupas Šven iaus Sakrament ir praleido t dien užimtas malda; vakare pasak man, kad ir rytoj, t. y. 2 d. rugs jo atneš iau Šv.

Sakrament ir Šv. Aliejus, nes nori pasistiprinti prieš operacij . Pirmadien t. y. t pa i dien , kai tur jo b ti operacija, vyskupas pri m Šven . Sakrament , paskutin patepim ir General Absoliucij . Vyskupas buvo labai užimtas Dievu, ir visai ramus, nors artinos operacijos valanda. Vyskupo veidas buvo labai malonus. 12 valand atsisveikinau su vyskupu, nes vyskup nuvež operacij sal .

Vyskupo brolis d-ras Cirtautas buvo operacijos metu ir pasakojo, kad vyskup labai greitai su vaistais užmigd , po operacijos vyskupas paklaus , kadagi bus operacija; iš to supratome, kad sopuli operacijos metu nekent jo. Antradienio ryt vyskupas buvo labai menkas, ir supratome, kad amžiaus galas prieina. Vakare vyskupas pasirod kaip ir stipresnis, bet tai buvo paskutin s organizmo sp kos. Apie 8 val. vakaro vyskupas pasak savo broliui d-rui, kad jau mato ir supranta, netrukus reik si mirti; tada daktaras Cirtautas ir aš papraš me vyskupo palaiminimo, paskui man bekl pant prie lovos vyskupas palaimino vis savo vyskupij . Kai jo kambar verkdamas vyskupo tarnas Vincentas, ir aš vyskupui pasakiau, jogiai Vincentas at jo, ištar vyskupas tuos žodžius: „testamente apie juos visus atminiau“. Kai vyskupas pasidar dar silpnesnis, aš suteikiau vyskupui absoliucij — išrišim . Man absoliucijos žodžius bekalbant vyskupas muš si kr tin ir persižegnojo, ir tai buvo paskutinis kryžius, kuriuo pasistiprino amžinai kelionei. Paskui vyskupas prad jo eiti vis menkyn, uždeg me žvak ir dav me jo rankas, ir, kaip saulut išpalengvo nusileidžia, taip ir vyskupo ramus gyvenimas užsibaig ramiai — kaip migte užmigo.

Mir vyskupas tre iadien rugs jo 4 dien 4 val. 40 min. nuo ryto. Vyskupo tarnas Vincentas Monkus paskutin kart dar savo ponui patarnavo, k n apval ir apr d vyskupiška sutona. Vyskupui taip apr dytam begulint, per vis tre iadienio dien kambaryje, kur apsigyveno nuo pat pradžios per jimo klinik , ateidavo lankyti nabašnink visi klinikos tarnai ir gail stingosios seserys ir su didžiausia pagarba veiz jos vyskupo veid sakydami, kad tokio malonaus veido pas numirus žmog nebuvo mat . Ir ištikr j tas vyskupijos

T vas ir po mirties toksai pat buvo kaip visados ramus ir malonus.

Nabašninko vyskupo k nas nutarta parvežti Kaunan. Iš Kehro klinikos Berlyno stot grabo palyd t susirinko nedidelis b relis vietini katalik , daugiausia lenk . Virbalyje grabas teko perkelti iš Vokie i traukinio Rusijos vagon . Sužinoj , kas guli tame grabe, dievobaimingos lietuvis virbalietais pripyn daugyb graži vainik iš gyv žolyn , kuriais ir papuoš dailiai netik pat grab , bet ir vis vagon . Tame vagone rugs jo 7 d. 5 val. vakar ir parvežta nabašninko k nas. Jo sutikim ir laidotuves gan dailiai apraš „Viltis“ savo 106 n-je.

Pilnumo d liai turime pridurti dar viena „Vilties“ praleist fakt , b tent, jog Kauno lietuvi laikraš i redakcijos pagerb nabašnink , kaip „katalikiškos spaudos glob j “ tam tikru dailiu vainiku, o šv. Kazimiero Draugija vainiko vietoj išspausdino ir dovanai išdalino išeinantiems iš bažny ios žmon ms kelet t kstan i lapeli su mirusiojo vyskupo paveikslu ir maldele už j .

III.

Vysk. Cirtauto b das.

Norint gerai pažinti žmogaus b d , sako, reiki su juo pagyventi ilgesn laik , pamatyti j variose aplinkyb se susiduriant su vairiais žmon mis, atliekant vairius darbus, išreiškiant savo paži ras ir t. t. Ta paprastoji žmoni pažinimo s lyga, žinoma, turi savyje daug tiesos, kaip išvesta iš prityrimo. Bet esama žmoni , kuri b das lengva sp ti ir susyk, be jokio ilgesnio tyrin jimo. Jie yra visiems aišk s ir permatomi kaip krikštolas, be jokio prisidengimo, apsimetimo, ar noro pasirodyti kaž kuo geresniu, aukštesniu, negu iš tikr j kad yra. Tokiu žmogum ir buvo vysk. C-tas. Anot teisingo kun. Tumo pasakymo, vysk. Gasparo „kitaip ir neapib dinsi, kaip tik: malonumas ir gerumas. Visados lygus, visados ramus, visados atvirai šypsantis; niekuomet nepani r s, nesusikrimt s, nepiktas, — jis viena savo išvaizda jau

trauk žmones save“¹⁾). Jei jis k laik po uždanga, tai nebent savo talentus, prot ir dorybes.

Kaip jau anks iau mat me, vysk. C-tas tur jo nemenk proto gabum ir aukšt moksl . Tai parodo kad ir sidabro medalis, kur gavo gimnazij baigdamas ir ilgas jo profesoriavimas seminarijoje ir Akademijoje. Bet jis tuo niekad nesididziavo. Nuolankus iš prigimimo, jis nem go blizg ti, kitus stebinti ir žav ti. Ar lekcijas aiškindamas, ar šiaip su žmon mis besišnek damas, vartodavo visada paprastus aiškius išsireiškimus, neieškodamas joki kalbos pagražinim , nesistengdamas klausytojams tikti ar prie j prisimeilinti; jam r p jo vien pasakyti tiek, kiek reikia, ir taip, kad dalykas b t suprastas. To d l kad ir nebuvo iš prigimimo iškalbingas, ta iau mok davo kas reikia aiškiai ir logiškai išd styti. Klausant jo lekcij neretai darydavos nuobodu, nes kalb davo išl to, kiekvien sakin gerai apsvarstydamas ir tinkamiausi žodži jam išreikšti ieškodamas. Bet jei kas pabandydavo vysk. C-to lekcijas ar prakalbas užsirašin t, tuoj pamatydavo, jog pas j kiekviename pasakyme randas visada aiški, gerai apgalvota ir tinkamais žodžiais išreikšta mintis, kuri ir spaudon padavus nereikalaut taisymo.

Iš kitos v l šalies vysk. Gasparas, kaipo giliai tik s ir maldingas, dirbo kiekvien sau pavest darb ramiai, kantriai, be liguisto paskubio, taip paprasto šioje elektros ir garo gadyne, teisingai manydamas, kad Dievas reikalauja iš m s ne to, kad m s darb b t daug, bet kad jie b t tikrai geri, tobulai atlikti. D lto tai vysk. Gasparas pirm negu k padarydavo, ilgai galvodavo, m stydavo, o dažnai ir melsdavos, pagalbos iš aukšto ieškodamas.

Šalia gyvo tik jimo ir karštos meil s Dievo nabašninkas vyskupas pasižym jo taipgi ir didele meile artimo. Ta meil artimo, galima sakyti, buvo visudidžioji jo doryb . Jis vykd j ir žodžiais ir darbais kur tik tur jo progos. Visus, kas tik prie jo kreipdavosi su reikalais, visuomet priimdavo lipšniai, maloniai, žmoniškai. Net ir bardamas k , darydavo tai kuošvelniausiu b du, vengdamas aštresni , užgaunan i žo-

¹⁾ Sk. „Vilties“ 106 n- r .

dži . B damas pats geros širdies ir geros valios, jis niekuomet nelaik ateinant pas j žmog nedoru, veidmainiu ar melagiu. Jis man tur s reikal su žmogum irgi ger nor , myliniu teisyb ir teisyb s ieškan iu. Deja, li dni faktai nesyk parodydavo vysk. Cirtautui, kad jis ia buvo perdidelis optimistas, laik s žmones geresniais negu jie ištikr j yra. Bet jis to nelabai teži r jo ir savo malonaus pasielgimo su žmon mis iki mirdamas neperkeit . Jis bevelijo kartais apsirikti, ir palaikyti nedor ar neteising žmog doru ir teisingu, negu tarti dor j nedorumu.

Žymi jo artimo meil žodžiuose, dar žymiau apsireikšdavo darbuose, ypa visoki vargš ir beturi šelpime. Jo labdaringumas buvo tikrai nepaprastas. Kauno gyventojai ilgai ilgai j laikys savo atmintyje. Kiek jis per savo gyvenim Kaune ir Peterburge sušelp visoki ligoni , vargdieni , našlai i , moksleivi , tai tik vienas Dievas težino. Šiok tok apie tai supratim gali duoti likusieji nabašninko užrašai auk „vairiems labdaringiems tikslams“¹⁾. S siuvinyj, kur tur jome savo rankose, prasideda šie užrašai nuo spalim n. 1911 m. Štai k ten skaitome:

„Viso labo spalim n. išleista 236 r. 50 k.

„ „ lapkri io „ „ 196 r. 70 k.

„ „ gruodžio „ „ 522 r. 80 k.

Per visus 1911 išleista 1953 r. 35 k.

1912 metais.

Viso labo sausio m n. išleista	603 r. 05 k.
„ „ vasario „ „	251 r. 50 k.
„ „ kovo „ „	208 r. 15 k.
„ „ balandž. „ „	114 r. 30 k.
„ „ gegužio „ „	364 r. —
„ „ birželio „ „	83 r. 90 k.
„ „ liepos „ „	98 r. 05 k.
„ „ rugpi . „ „	362 r. —
„ „ rugs jo „ „	180 r. 10 k.
„ „ spalim „ „	194 r. 25 k.
„ „ lapkri . „ „	198 r. 60 k.
„ „ gruodžio „ „	291 r. 65 k.
Per visus 1912 metus išleista	2949 r. 45 k.

1) Wydatki na różne cele dobroczynne i jałmużny ubogim.

1913 metais.

Viso labo sausio m. n. išleista	456 r. —
„ vasario „	191 r. 70 k.
„ kovo „	150 r. 45 k.
„ balandi. „	323 r. 60 k.
„ gegužio „	272 r. 50 k.
„ birželio „	184 r. 75 k.

Taigi per pirmuosius šešius 1913 m. nesius labdaringsiems tikslams išleista 1577 rub.

Tuos užrašus pats savo ranka ved. vysk. Gasparas iki 1913 liepos m. 19 d. Toliau juos varyti ligos suimtas — nebegal jo. Bet savo vargš m. nesini iki mir. iai neužmiršo. O j buvo irgi gana gražus b. rys: 8 gaudavo kas m. nuo po 3 rub., 20 po 1 rub., 10—po pusrubl. Tiems pašalpa buvo išduota per nabašninko vyskupo tarnus da ir už du paskutiniu m. nesiu (liepos ir rugpi t).

Myl. damas visame kame tvark, garbus nabašninkas savo auk užrašus ved. diena iš dienos, pažym. damas griežtai kada, kam ir kiek dav. Manome b. siant ia ne pro šal davus bent kelet pavyzdži t užraš. Nenor. dami daug vietos užimti, pažym. sime ia tik stambesni sias aukas, arba tokias, kurios ypatingai pažym. jimo vertos. Štai tie užrašai:

1911 metai.

Spali m. nuo.

4 diena Bol. L. kio mokyklos mokiniui	130 r.
9 „ Vakarui neturting komercijos mokyklos mokini naudai	15 r.
11 „ Juoz. B. Peterburgo konservatorijos mokiniui	30 r.
16 „ Kaž kokiame ligoniui rusui Brujevui	3 r.

Lapkritis.

8 diena Našlei T-vienei rusei užsimok. ti už dukter. moksl Losickait s. gimnazijoje	15 r.
17 „ Labdaringos draugijos vakarui	15 r.
21 „ Lietuvi prieglaudai (už rugpi t, rugs j, spali, lapkrit ir gruod)	25 r.
30 „ naša draugijai neturtingoms gimnazist ms šelpti	25 r.

Gruodis.

1	diena Mergaitei Br-tei iš „Saul s“ kurs	35 r.
2	„ Ubag pietums Kal d dien darbo namuose	10 r.
3	„ Darbinink juozapie i (lietuvi) vaik eglelei	6 r.
4	„ Lenk juozapie i eglelei	6 r.
9	„ Vakarui neturting vyr. gimnazijos mokini naudai	15 r.
9	„ Draugijai neturtingiems gimnazistams šelpti	25 r.
12	„ Š—tei važiuojan iai Varšuvon virimo mokykl	100 r.
22	„ Na prijut dietej — Kal d švent ms	15 r.
30	„ Varšuvos konservatorijos mokiniui Št.	100 r.
31	„ M—ui Lvovo univ. studentui	15 r.

ir tt. ir tt.

Tos vysk. C-to aukos ir pašalpos retai teb davo viena-kart s; prad j s k šelpti, ypa moksleivius, jis neatsisakydavo nuo to ir tolesniu laiku. Pav. iš vyskupo užraš gauname patirti, jog Dotnuvos kio mokyklos mokiniui B. L. be aukš iau min t j 130 r. buvo dar vairiais laikais duota 150 + 110 r.; našlei T-vienei rusei — dar du kart po 20 r.; mokinei Š-tei — 75 + 100, konservat. mokiniui B. 30 + 25, kursistei Br-tei — 100 + 120 + 31 + 110 + 28; gimnazistui K-ei 43 + 45 + 20 + 40 + 30 r. ir t.t.

T pat reikia pasakyti ir apie vargšus. Kaip jau aukš iau min jom, vysk. C-tas tur jo tam tikr j s raš , pagal kur vieniems si sdavo per tarn aukas namus, kitiems pas save jas dalindavo.

Bet šelpdavo ir sau visai nepaž stamus, vairius per j - nus, o kartais net ir visai pašalpos nevertus. Taip pav. vie-noj vietoj randame šitok užraš : „N. N. alkoholikui — 1 r.“, kitoj: „kažkokiai igoniško b do (cyganovvatej) bobai—1 r.“; tre ioj: „kažkokiam perdaug kalbiam artistui („verbosus“) 3 rub.“ ir t. t.

Trumpai sakant, užsilik s vysk. C-to auk užraš s siu- vinys yra begalo domus ir brangus veikalas, kad ir ne skirtas spaudai. Jis netik parodo gailesting nabašninko vyskupo šird , bet draug ir jo praktišk prot , mok jus teisingai nuspr sti, kiek kam duoti, kam šimtais, kam rub- liais, kam kapeikomis.

Per tai jo didelis labdaringumas toli nebuvo vien jausmu parentas, bet gerai apsvarstytas ir apgalvotas. Kur nereikia

vysk. Cirtautas pinig nemet, bet kur reikia ir t kstan i nesigail davo. Neatsakydavo jis savo pašalpos kitatau iams ir kitatikiams, bet už vis šelpdavo vietas katalikus ir j labdaringas staigas, kaip negalin ias iš kitur pašalpos susilaukti. Daug pinig taip pat išleido sušelpsti neturtingoms bažnyioms ir kunigams, ypa Kurše. To užrašuose neradom, bet iš kitur gerai žinom, jog taip buvo. Tiems žodžiams patvirtinti užteks ia kad ir liudijimo kun. A. V., kurs atvyk s vysk. C-to laidotuves, kone su ašaromis man sak si gav s per vysk. C-to rankas jau tai iš kolegijos, jau tai iš kit šalini iki 900 rub. gydymuisi.

Tie ir kiti iš nabašninko gyvenimo faktai kuoiškiausiai parodo, kad jis buvo tikras labdarorys katalikas, o ne kaž kokios pirmėiviškos „nelaipsniuotos meil s“ šalininkas, b r s neva savo pinigus be atodairos kam pakli n, kaip tai dr so be jokio pamato paskelbti pirmėiviškos „Lietuvos Žinios“ savo 109-me 1913 met n-je. Kad jis laik si katalikiškos „laipsniuotos“ meil s — tai parodo taip pat ir jo testamentas, kur vis savo turt paliko katalikiškoms labdaryb s ir švietimo draugijoms bei staigoms. Pla iau apie tai bus pranešta savo laiku.

Pažin vysk. C-t, kaip žmog, prisiži r kim taipgi jam ir kaip lietuviui.

Kaip jau aukš iau min jome, lenkai vysk. Gaspar paskelb „ne savo žmogum“. ia jie nei kiek neapsiriko. Vysk. C-tas nebuvo lenkas: jis buvo lietuvis netik iš prigimimo, bet ir iš sitikinimo. Gim s žemai iu, niekuomet jis save lenku nelaik. Tiesa, kaip išaukl tas lenk dvasioje, jis jaunyst je linko prie lenk; 1863 metais buvo dagi pasiryž s draug su kitais eiti kar ir tam tikslui tur jo net pasisi din s „ilgus, geros tvirtos odos batus“¹⁾. Ir v liau vis savo amž jis m go lenkiškai šnek ti, visur buvo šalininkas ramaus sugyvenimo su lenkais, bet kai pastaruoju dešimtme iu lenkinimo tiks lams imta naudotis bažny ia ir vartoti nekult ringas priemones, ypa Vilniaus, o dalimi ir Žemai i vyskupijoje, vysk.

¹⁾ Sk- „Vilties“ 108-me n-je kun. J. Tumo pasakojim „Cirtauto ilgieji batai“.

C-tas, aiškiai pamat s lenk neteisyb , gyvai atjaut skriaudim lietuvi ir visiškai pripažino jiems teis nuo lenk puolim gintis taip spausdintu žodžiu, taip ir kitokiais kult ringais b dais. Dėliai to kiekvien kult ring lietuvi darb visuomet mielai laimindavo, girdavo ir šelpdavo. Nebus ia nei kiek perd ta pasakius, jog nuo 1905 met nebuvo beveik nei vieno svarbesnio atsitikimo tautiškame Kauniški lietuvi gyvenime, kur vysk. C-tas neb t -dalyvav s. Štai rodymai. 1907 m. vysk. Paliulionies prašytas vysis. Gasparas sutinka b ti pirmininku komiteto pirmiems lietuviškiems socialiams kursams Kaune rengti. Kaip pirminkas, jis daro pas save pos džius, kuriuos meiliai kvie ia visus komiteto narius¹⁾, meiliai lietuviškai su jais tariasi ir dar meiliau visus vaišina. Tiems kursams galutinai vykus, pats juos atidaro ir juose dalyvauja, nors tuomet jau buvo išrinktas vyskupijos valdytoju. Bent kiek anks iau jis taip pat pašven ia iškilmingai pirmutin lietuvi mokykl Šan-iouse ir mielu noru atvyksta pirmutinius „Saul s“ kurs ir „seminarij l s“ met pabaigtuvi aktus. O ir v liau, tap s dieceziniu vyskupu, pats pašven ia naujos lietuvi mokyklos Viliampol j ir „Saul s“ nam pamatus. Dagi ir 1913 m. keliais m nesiais prieš mirdamas²⁾ netik neatsisako pašv sti naujus šv. Kazimiero Draugijos namus, bet ir jos visuotiname susirinkime kaip ir kitais metais per 2 valandi dalyvavo. Karštai užjaut jis ir kitas lietuvi draugijas, kaip šit „Saul“, „Blaivyb“, šv. Juozapo, šv. Zitos. Vis j vysk. Girtautas buvo arba narys arba šelp jas ir visas jas net ir numir s sušelp paskirdamas savo testamente nemaž pinig sum .

Nemažiau užuojautos rod jis ir katalikiškai lietuvi spaudai. Gerai suprasdamas jos svarb , jis džiaug si jos pasisekimu ir li d jo dėliai varžan i jos besipl tojim s lyg . Jam bevyskupaujant ir laiminant, kaunišk spauda padid jo dviem jaunimo laikrašiais: „Atei ia“ ir „Pavasariu“ ir vienu paskirtu dvasiškijos reikalams („Bažnytini Apžvalga“). Visiems trims jis netik dav leidim , bet ir savo palaiminim .

¹⁾ J buvo 12, 6 kunigai ir 6 civiliai.

²⁾ Liepos 15 d.

Jo asmenyje katalikiškoji kaunišk spauda ištikr j nustojo savo glob jo. Pasakytum m net t vo, nes jis kartais kad ir bardavos d l spaudos prasižengim , ta iau darydavo tai daugiau kaip t vas, negu kaip vvsukupas. Ir tai darydavo kuore iausiai—ir švelniausiu b du. Užimtas pla ios vyskupi-jos valdymu, žinoma, vis lietuvišk laikraš i skaityti jis negal davo, bet „Vienyb“, „Rygos Gars“ ir „Vilt“ diena iš dienos atidžiai skaitydavo. Ypatingai jam r p jo tuodu pastaruoju laikraš iu, kaip dažniau einan iu ir to d l galin iu tur ti žmon ms didesn s takos. Pirmutin iš j — „Rygos Gars“ nesyk prieš kunigus girdavo, kaip sumaningai, ir gera kryptimi vedam j. „Viltimi“ gi dažnai b davo nepatenkintas, ypa pastaruoju laiku. Jos nežinia kokio v jo atp stas prasimanymas juodinti vis lietuvi katalik gyvenim , pravardžiuoti j „katalikyst s karikat ra“, kaltinti katalik moksleivij ir j organ „Ateit“ neb tomis kalt mis, o taip pat jos noras perniek laikyti visos katalikiškos spaudos nuomon — labai vysk. C-tui buvo nemalonus. Jis teisingai mat tame bergždži aikvojim sp k , silpninim katalikiško veikimo Lietuvoje ir net tiesiog nusid jim t vynei ir bažny iai. Pataisyti „Vilt“, priduoti jai tikrai katalikišk krypt , tai buvo vienas iš paskutini j vysk. C-to geism , prieš išvažiuojant Berlyn .

Kaip labai jam šis dalykas r p jo, galima matyti kad ir iš to, jog netik visiškai pritar šv. Kazimiero Draugijos Valdybos paduotoms „Vil iai“ s lygoms, bet ryto met , kad ir ligos patale begul damas, dar kart pasišauk s pas save šv. Kazimiero Draugijos pirminink paliep prie pirma išreikšt j prid ti dar vien s lyg , ir b tinai reikalauti jos pri mimo. Iš t pašnek siu su vysk. C-tu šv. Kaz. Draugijos pirmininkas tur jo progos patirti, jog „Vilties“ klausim nabašninkas laik labai svarbiu ir gerai su juo buvo apsipazin s. Pasirod , kad jis buvo atidžiai perskait s net „Draugijos“ 77—78 n-rin d t j A. Jakšto straipsn „Princip klausimai“, kur buvo rodyta „Vilties“ klaidos; vysk. C-tas netik t straipsn pagyr , bet ir išreišk redaktoriui užtai savo a i . Kitose aplinkyb se ta pad ka gal neb t padarius didesnio sp džio, bet dabar šis paskutinis a i bus amžinai

redakcijos branginamas, netik kaip palankus vyskupo žodis, bet ir kaip specialisto teologo min tam straipsniui pritarimas. R pestis vyskupo C-to, kad „Viltis“ tur t katalikišk krypt , parodo, kaip jam brangi buvo katalikyst , o r pestis, kad „Viltis“ nežlugt , bet toliau eit , parodo, kad ir lietuvyst s reikalai buvo nemažiau jo širdžiai artimi.

Tas pat aišku taip pat ir iš kit vysk. C-to sakym . Gana bus ia priminus kad ir lietuviškas kunig rekolekcijas, vedim lietuvi kalbos seminarijos dvasiškus skaitymus, meditacijas, koferencijas, lietuvi kalbos teisi prapl tim Kauno bažny iose ir t.t. Vis tai vyko vyskupaujant vysk. C-tui ir yra jo nuopelnas, kaip ganytojo lietuviuo, kurs neskriausdamas lenk , r pinos teisingus savo tautie i reikalavimus bažny ioje patenkinti.

Je i kai-kuriems karštuoliams to buvo negana, jei jie r gojo, kad daromos lietuviyst s naudai reformos eina per l tai, palengv l , o kitos ir visai nedaromos, tai tokiems ponams reikt ia priminti vysk. C-to žodžiai, ištarti pa ioj jo vyskupavimo pradžioje: „Neužmiršk it, jog aš esu vyskupas ne vien lietuvi , bet ir kitaip kalban i j , ir jog negalima visko padaryti išsyk“.

Tiek apie vysk. C-t kaip lietuvi .

Lieka dar kelet žodži pasakyti apie j , kaip vyskup . Tiesa, savarankiškai jis neilgai tevyskupavo, vos trejus metus, bet ir per t trump laik savo vyskupijos valdymo b du pasirod iš kuogeriausios pus s. Jis ži r davo kiekvien kunig , o ypa klebon , ne vien kaip savo pavaldin , bet ir kaip žmog . To d l pirm padarydamas kok paskyrim -ar perk lim , ilgai galvodavo ir neretai skiriamoj o klausdavosi, ar jis mielai naujon vieton važiuot , ar neturi iš savo šalies koki kli i ir t.t. Nenor damas niekam daryti nemalonom , vysk. C-tas ir kunig skyrime kiek gal damas veng visa, kas gali skiriamoj o asmeniui b ti negeistina ar nemiela. Tuo b du jo pasielgimas su kunigais buvo visuomet t viškas, draugiškas, sujungtas su nem gimu skubintis ištarmes išduodant. To d ka, jo visi sakymai ir paskyrimai buvo artimiausi krikš ioniškos teisyb s ir meil s idealui, kaip visada paremti tam tikrais Bažny ios statais ir to d l visai laisvi

nuo asmenišk simpatij ar antipatij, nuo subjektyvaus skirstymo pavaldini personas gratas et ingratas¹⁾ ir visai nepriklaus nuo elgimos pu bei pašaliniai asmen taka.

Jei kas panor t palyginti vysk. C-t su jo pranok ju vysk. Paliulioniu, gal t, mums matos, be paklydimu baim s pasakyti, jog abu kad ir buvo geru vyskupu, ta iau nuo vienas antro labai skyr si. Mat, vyskupas Paliulionis, kaip brangin s Bažny ioje užvis valdži, ja labiausiai ir r m s savo valdyme, išleidin damas visokius vyskupiškus laiškus, cirkuliarus, paliepinus, sakymus, o taip pat rašydamas varias programas konkursiniams kunig egzaminams, dekanatiniams susivažiavimams, jubiliej pamaldoms ir tt. ir tt. Tuo atžvilgiu vysk. Paliulionis tur jo daug panašum tuos viduramžio vyskupus, kurie vyskupišk valdži ir autoritet statydavo pirmo vieton. Vysk. C-tas tame dalyke buvo pilna vysk. Paliulionio priešingyb. Jis visokiais cirkuliarais, aplinkrašiais maž tepasitik damas, j beveik nei neraš. Net ir tam tikro vyskupiško laiško apimdamas vyskupyst neišleido, nei jokios savo valdymo programos nepaskelb. Viso ko iš augšto belaukdamas ir giliai tik damas, jog vyskupij valdo ne vien vyskupas ir popiežius, bet ir aukš iusias ganytojas Kristus, vysk. C-tas bevelijo vyskupijos valdyme remtis ne tiek sausais statymais, kiek gyvu Kristaus meil s ir teisyb s pavyzdžiu, kaip darydavo pirm j amži vyskupai-ganytojai. To d l jis vietoj kamuoti kunigus egzaminais, bevelijo rengti dvasiškijai geras rekolekcijas, kad jose gal t savo dvasi atnaujinti, labiau savo pašaukimui atsiduoti, teisingai manydamas, jog kunigas tikrai iešk s siel išganymo, pats ir neraginas pasistengs gyti reikaling sau dvasišk moksl.

Vysk. Paliulionis pastarais savo vyskupavimo metais buvo ved s taip pat dekanatinius kunig susivažiavimus. Vysk. C-tas j nepalaik. Daugelis kunig užtai r gojo. Bet, mums matos, neteisingai. Dekanatiniai suvažiavimai b t gal j tur ti svarb, jei j nutarimai b t gal j susi-

¹⁾ asmenius malonius ar nemalonus.

laukti vykdinimo gyveniman tam tikrame vyskupijos sinode ir tuo b du gyti vyskupijos stat gali . Rinktis gi, tartis ir paskui visus nutarimus sukrauti archyvan — juk tai tiesiog tušias darbas. Nemgdamas tušis šnek ir darb ir nesitik damas begal si s vykdyti vyskupijos sinod , vysk. C-tas ir nesiskubino organizuoti dekanatini suvažiavim savo vyskupijoje. Jis bevelijo t dalyk palikti savo p diniams, kurie, rasi, savo laiku ir atnaujins pertraukt j tradicij , tinkamai surengdami šešt Žemai i vyskupijos sinod . Reikaling medžiag pagamins jam busimieji dekanatiniai kunig susivažiavimai.

Kalb dami apie vysk. C-t , kaip žmog , pabr ž me aukšiau jo nepaprast širdies gerum ir meilingum . Vyskupijos valdyme tos nabašninko vyskupo ypatyb s tur jo savo ger pus , bet nevisada tai išeidavo valdom j žmoni naudai K sdamas perilgai vairius savo pavaldini nuo doros nukrypimus ir net viešus papiktinimus, perilgai laukdamas j pasitaisymo — garbus ganytojas kartais nenorom leisdavo savo dvasiškoje dirvoje sigal ti raug ms, kurias stipresnioji ranka b t tuoju su šaknimis išrovus.

T perdidel nabašninko vyskupo gerum išnauduodavo neretai ir lenkai savo tikslams. To vyskupo gerumo lenkam d ka ir j prieglaudoms daugiausiai tekdavo auk iš vyskupo; ir lenk kalbai bažnyiose (pav. Karm lavoje, Žeim j, ekišk j) buvo duota didesn s teis s, negu po teisybei prider jo. Stengdamasis b ti idealiai teisingas, nabašninkas ir kanaunink skyrime laik si tos nuomon s, kad Žemai i kapitulon tur eiti tiek pat lenk , kiek ir lietuvi . Taip bent galima sp ti iš jo paskyrim , kur šalia lietuvi kandidato visada buvo statomas ir lenkas, nors Žemai i vyskupijoje lenk liaudies ir kunigijos gal bus tik kokias dešimtas dalis vis katalik .

Toksai buvo vysk. C-tas, kaip žmogus lietuvis ir vyskupas. Žinoma, negalima pasigirti, kad b tum m ia visas žinias apie j surink . Mes padar m k galjom. Kiti v liau, gal padarys geriau. Bet ir iš to kas aukšiau pasakyta, yragan aišku, jog vysk. C-tas buvo nepaprastas m s tautos veik jas; o jei jis padar kur kas daugiau gera kaip ž m o g u s, n e g u k a i p v y s k u p a s, tai ia kaltas ne jis, tik

pertrumpas jo vyskupavimas ir nepatogios aplinkybės, tarp kurių jam teko gyventi. Valdyti pliaurį Žemaičių vyskupijai buvo lemta neramiu kultūrinio persilaužimo metu, kone kasdien kildavo nauji klausimai, nauji reformų reikalavimai. Jis vis patenkinti vysk. C-tas nestengė ar nespėjo. Bet jis visgi praskynė keli naujai geresnei ateitai. Jo p. diniams tolesnis darbas bus jau daug lengvesnis ir sėkmingesnis.

Mirus vysk. Cirtautiui, visi lietuviai laikraščiai dėjo apie jį tam tikrą paminimą. Žinoma, tie paminimai toli nevienodi: grynai katalikiškuose laikraščiuose — jie gyvesni ir pilnesni, pirmeiviškuose — trumpiau ir sausi.

Pažymėti, kad verta yra „Lietuvos kininkas“ (Nr. 37) kurs pagyrimu nabašninko pasinaudojo nemaloniam sau kunigijai gnybti. Štai tas keistas pagyrimas:

A. a. Cirtautas buvo tai ramaus būdo ir geros širdies žmogus. Jis visuomet stengėsi daryti žmonėms gera, taip, kaip jis tai suprasdavo. Pažymėtina, kad neatsisakydavo sušelpėti ir svetimtikiams ir svetimtauriams, kas ir yra sakoma Kristaus moksle, o kas šiandien toli gražu ne vis pildoma. Stengėsi jis taipogi išklaudyti savo vyskupijos žmonių reikalus, tik visas vargas, kad jam retai tekdavo girdėti neiškraipytų žmonių reikalavimus ir norus. Kartais sutikdavo kokios nors parapijos žmonės jau besibardamas ant jo, jau neteisingai juos kaltindamas, nors galėję sutikdavo ir išklaudyti žmonių žodžius. Be abejojimo, darydavo tai, ką jam artimieji kunigiai kalbėjo. Apskritai gi visi pripažįsta, kad buvo tai aukštos doros, geros širdies žmogus. Lieka tik išreikšti pagėdavimas, kad jo vietą užimtų lygios doros žmogus.

Kad vyskupas C-tas negalėjo išpildyti visų dažnai neišmintingų žmonių reikalavimų, tai tiesa. Bet kaip jis būtų kada nors sutikęs žmones „besibardamas“, tai turime teisę palaikyti paprastu „L. U.“ šmeižimu. Nes nabašninkas bartis labai nemėgdavo, o taipgi ir kunigams „kalbėti“ nesiduodavo.

Dar keistesnis lenkų dienraščių „Kurjer Litewski“ šmeižimas¹⁾. Šis neva lenkų katalikų organas savo 122 n-je

²⁾ Apie kitas a. a. vysk. Cirtauto lenkams padarytas malones plačiau rašė „Siev. Zap. Žižni“ 195 ir 196 n-riuose.

nesidrov jo, mirus vysk. Cirtautui, paleisti šitoki apie j paskal :

„Valdant Žemai i vyskupij vysk. Cirtautui, kunigai lietuviai sukil prieš savo parapijie ius lenkus, ir vysk. Cirtautas nebe steng s suvaldyti tautinio paš limo, ap musio lietuvi dvasiški j , bet-vis labiau pasidav s vadovaujan i politikoje kunig saujel s takai.

Ištikr j gi b ta suvis kitaip. Vysk. C-tas niekieno takai nepasiduodavo ir su lietuvi kunig nuomone nesiskaitydavo. Tai gana aiškiai parod , kad ir pavesdamas vyskupijos valdym lenk veik jui kunigui Borovskiui, nekaltant jau apie kitus lenkams palankius sakymus, kaip šit: Karm lavo j, Žeim j, ekišk j ir kitur¹⁾). Jei vyskupui C-tui bevyskupaujant lietuviyst pas mus pakilo, tai ne d l kažkokios kunig litvoman agitacijos, bet paprastu nat raliu m s tautinio gyvenimo keliu. Tiesiog g da „Kur. Lit.“ to taip aiškaus dalyko nesuprasti. Lietuviyst n ra koks numir s lavonas, kur nuolat reikt elektrizuoti, kad jis šiokius tokius gyvyb s ženklus rodyt . Lietuviyst yra savaimė gyva, kaip niekad nemirštanti m s tautos dvasia.

„Kur-ui Lit.“ sug dinti ne pro šal bus ia padavus, k apie vysk. Cirtaut raš kauniškis nekatalikiškas, rus kalba žyd leidžiamasis „Sievero-Zapadnyj Telegraf“. Štai k to dienraš io 243 n-je skaitome:

Žmogaus b das ir reikšm galima pažinti ne tiek iš jo tarnyst s s rašo, kiek iš jo gyveninio fakt . Tuo atžvilgiu vysk. G. Cirtautas buvo toli nepaprastas žmogus.

Kai j išrinko vyskupijos valdytoju — jis trumpoj prakalboj kunigij ir žmones pasak :

— Atsineškite mane kaip vaikai t v . Pas mane rasit patarim , paguod , pagalb , dovanojim ir bausm , jei to b sit verti.

Ir jis savo gyvenime buvo tikrai bešališkas ir teisingas. Kai iškildavo klausimas apie lietuvius ir lenkus priklausan ius, jo vyskupijai ir kokia kalba turi melstis kai-kuriose parapijose, Cirtautas ramiai ir tikinamai alsiliep davo :

— Tegu meldžiasi kokia sau nori kalba, kad tik melstus.

Kaip žyd laikraš iui, nei katalikyst , nei vyskupas Cirtautas gal jo ir ner p ti; bet, eidamas iš Kauno, kur kata-

¹⁾ Panaš šmeižim randame ir naujame lenk laikraštyje „Nasz kraj“ Nr. 1.

likiškojo vyskupo mirtis yra svarbus atsitikimas, tas dienraštis netik s žiningai pranešin jo apie mirusio vyskupo gyvenim , lig , mirt ir laidotuves, bet ir pasir pino nabašninko b d teisingai nupiešti. Tuo tarpu lenk neva katalikiškas „Kur. Lit.“ nevien tik k mirusio nabašninko garb žeid , padarydamas j kaž-kokiu žaislu kunig litvoman rankose, bet ir nurodyt j kaip vysk. C-to p din kun. Karevi i pasiskubino „litvoman “ apšaukti. Ir po to viso dar dr sta tas pats „Kur. Lit.“ prikaišioti lietuviams, kad mes rinkimuose einam išvien su žydais.

Lietuvi laikraš i atsiliepimai apie vysk. C-t surinkti mano straipsny, „Draugijos“ 1913 m. 81 n-ry.